

ВІСНИК ***КОНСТИТУЦІЙНОГО*** ***СУДУ УКРАЇНИ***

Загальнодержавне періодичне видання

Засноване
19 лютого 1997 року

Свідоцтво
про державну реєстрацію
Серія КВ № 2444

Виходить
шість разів на рік

Засновник:
Конституційний Суд України
Адреса: 01033, м. Київ-33,
вул. Жилианська, 14

5/2019

Редакційна рада

- І. Сліденко** — суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник (голова Редакційної ради)
- Ю. Барабаш** — проректор з навчальної роботи Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України
- М. Гранат** — суддя Конституційного Трибуналу Республіки Польща у відставці, доктор наук, професор
- І. Гриценко** — декан юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор юридичних наук, професор
- М. Гультай** — суддя Конституційного Суду України у відставці, доктор юридичних наук, доцент
- М. Козюбра** — суддя Конституційного Суду України у відставці, професор кафедри загальнотеоретичного правознавства та публічного права Національного університету «Києво-Могилянська академія», доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України
- В. Колісник** — суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України
- М. Костицький** — суддя Конституційного Суду України у відставці, професор кафедри філософії права та юридичної логіки Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України
- В. Лемак** — суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України
- М. Мельник** — суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор
- А. Селіванов** — постійний представник Верховної Ради України у Конституційному Суді України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України
- В. Тихий** — суддя Конституційного Суду України у відставці, радник президії НАПрН України, доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України
- Б. Футей** — суддя Федерального суду претензій США, доктор права, професор
- Н. Шаптала** — суддя Конституційного Суду України у відставці, доктор юридичних наук
- С. Шевчук** — колишній суддя Конституційного Суду України, доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України
- В. Шишкін** — суддя Конституційного Суду України у відставці, кандидат юридичних наук, доцент

Згідно з наказом МОН України від 7 жовтня 2015 р. № 1021 «Вісник Конституційного Суду України» включено до Переліку наукових фахових видань України

У НОМЕРІ

АКТИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Рішення Конституційного Суду України (Перший сенат)

у справі за конституційними скаргами Байшева Павла Вікторовича, Бурлакової Ольги Олександрівни, Даць Ірини Вільямівни, Дедковського Вячеслава Вікторовича, Желізняка Михайла Васильовича, Кожухарової Людмили Анатоліївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) пунктів 2, 3 розділу II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження контрактної форми роботи у сфері культури та конкурсної процедури призначення керівників державних та комунальних закладів культури» від 28 січня 2016 року № 955–VIII зі змінами від 12 липня 2019 року № 5-р(1)/20197

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» від 16 липня 2019 року № 9-р/2019..... 19

**Окрема думка судді Конституційного Суду України
Колісника В. П.**

стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки»32

**Окрема думка судді Конституційного Суду України
Литвинова О. М.**

стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності)

Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки»55

**Окрема думка судді Конституційного Суду України
Первомайського О. О.**

стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки»58

**Окрема думка судді Конституційного Суду України
Шаптали Н. К.**

стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 46 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки»62

Рішення Конституційного Суду України

у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про освіту» від 16 липня 2019 року № 10-р/2019.....64

Ухвала Великої палати Конституційного Суду України

про усунення описки в тексті Рішення Конституційного Суду України від 16 липня 2019 року № 10-р/2019 у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про освіту» від 27 серпня 2019 року № 9-уп/2019.....76

**Окрема думка судді Конституційного Суду України
Шаптали Н. К.**

стосовно Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про освіту» 78

Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат)

у справі за конституційною скаргою Жабо Тетяни Максимівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 40 Кодексу законів про працю України від 4 вересня 2019 року № 6-р(II)/2019 83

**Окрема думка судді Конституційного Суду України
Городовенка В. В.**

стосовно Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) у справі за конституційною скаргою Жабо Тетяни Максимівни щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 40 Кодексу законів про працю України 90

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

Колісник В. Доктринальні підходи, покладені в основу конституційної системи, та усталеність демократичного поступу. 96

Костицький М., Кушакова-Костицька Н. Про вдосконалення парадигми діяльності Конституційного Суду України на сучасному етапі. 101

ДИСКУСІЇ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Семчук Н. Політична корупція як комплексне політико-правове явище. 108

КОНФЕРЕНЦІЇ, СИМПОЗИУМИ, КОЛОКВІУМИ

Огляд круглого столу «Ефективна реалізація права на конституційну скаргу в Україні». 115

Огляд Міжнародної науково-практичної конференції «Права людини і національна безпека: роль органу конституційної юрисдикції»	122
Огляд круглого столу «Теорія і практика встановлення юридично нікчемних актів»	129
Вітаємо ювілярів	134
Сторінка пам'яті	139

ДИСКУСІЇ ТА ОБГОВОРЕННЯ**Політична корупція
як комплексне політико-правове явище****Н. Семчук**кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри кримінального права і процесу
Національного авіаційного університету

У статті комплексно висвітлюються основні положення щодо політичної корупції, які охоплюють різні її аспекти — від історичного генезису до специфічних кримінально-правових заходів протидії. Такий підхід до розуміння політичної корупції дасть можливість у майбутньому сформулювати цілісну систему протидії цьому явищу.

Ключові слова: політична корупція, корупційні злочини, корупційні правопорушення, протидія корупції.

Постановка проблеми. Нині в Україні не проведено комплексного та системного кримінально-правового аналізу політичної корупції. В межах однієї статті його здійснити неможливо, оскільки явище політичної корупції за своєю суттю є інтердисциплінарним та потребує звернення до багатьох гуманітарних наук (зокрема історії, філософії, політології, кримінології, конституційного, міжнародного і кримінального права) водночас.

Наразі навіть місце політичної корупції серед інших злочинів є дискусійним. Незважаючи на те, що в Кримінальному кодексі України (далі — КК України) не виокремлено норму про політичну корупцію, народні депутати внесли законопроект про засоби протидії конституційним злочинам. Однак і саме поняття конституційних злочинів поки що не отримало належного розвитку ні в теорії, ні на практиці, а отже, потребує подальшого розроблення. У загальному вигляді конституційні злочини розглядаються як злочини, об'єктом яких є встановлений Конституцією і законами України порядок створення і діяльності вищих органів державної влади, порушення якого створює загрозу безпеці держави у політичній сфері. Проте серед таких злочинів передусім виокремлюють злочини проти національної безпеки (передбачені статтями 109–112 та 114 КК України), а злочини, які являють собою політичну корупцію, залишаються поза увагою. Разом із тим злочин, передбачений статтею 368 КК України, у випадку вчинення особою, яка має особливий конституційний статус, також має своєю складовою встановлений Конституцією і законами України порядок створення і діяльності вищих органів державної влади, порушення якого створює загрозу безпеці держави у політичній сфері.

З точки зору політології **корупція** (від лат. *corrumpere* — псувати) — негативне суспільне явище, яке проявляється в злочинному використанні службовими осо-

бами, громадськими і політичними діячами їх прав і посадових можливостей з метою особистого збагачення¹. Проте сьогодні поняття політичної корупції є дискусійним, адже дослідники не дійшли згоди щодо предмета, характерних рис та критеріїв цього явища попри те, що воно досить широко використовується як у наукових працях, так і в сучасному політичному дискурсі.

Як слушно вказує професор Н. Армаш, питання розмежування посад державних і політичних діячів, з одного боку, та державних службовців — з другого боку, викликає певні практичні труднощі². До політичної корупції відносять також незаконне фінансування виборчої кампанії, яке передбачає надання фінансових або інших ресурсів приватним особам чи партіям в обмін на їхнє відповідне «позитивне» ставлення у разі перемоги на виборах. Сюди також варто віднести підкуп виборців і посадовців, залучених до виборчої кампанії; залучення державних посадовців до організації кампанії (наприклад, примушування всіх працівників державної агенції голосувати за певного кандидата); негласну витрату публічних коштів на потреби правлячої партії (наприклад, оплата виборчої кампанії за кошти держави понад встановлені законом межі) або використання державних підприємств для надання ресурсів партії посадовця (наприклад, використання державних телеканалів) тощо.

Основним завданням цієї статті бачимо вивчення напрацювань різних наук щодо політичної корупції, розгляд історичних передумов її формування, аналіз зарубіжного досвіду протидії цьому явищу, а також дослідження інших аспектів, які наближають до розуміння суті політичної корупції та її відмінностей від корупції, яку умовно можна назвати «звичайною», або «побутовою».

Історичні передумови. Історичний генезис явища політичної корупції є досить своєрідним, відмінним від інших злочинів та правопорушень. Визначальним у цьому аспекті є тісний зв'язок політології, конституційного і кримінального права.

Якщо, наприклад, про протиправність та аморальність крадіжки або вбивства говорилося ще в Біблії, то шлях суспільства до розуміння протиправності та аморальності політичної корупції був значно довшим. Наприклад, не можна говорити про політичну корупцію як таку за часів Київської Русі — тоді існувало офіційно закріплене розшарування населення, при якому навіть за вбивство представників різних соціальних верств було різне покарання. У такій ситуації існування васалітету — системи, за якої феодалі ієрархічно (і не тільки) підкорялися одне одному, і було передумовою виникнення того, що зараз перетворилось у політичну корупцію. Варто вказати, що феодалські союзи, які були основою середньовічної політики й економіки, формувалися здебільшого шляхом підкупу, погроз, родинних зв'язків тощо, тобто, з сучасної точки зору, корупційним шляхом.

Проте при тогочасному розвитку суспільства інших способів здійснення політичного впливу на правителя-сюзерена, ніж формування дворянських партій за схемами, які зараз назвали б відверто корупційними, не існувало. Тому дворянські партії, безумовно, можна вважати витоками формування політичної

¹ Політологічний енциклопедичний словник / за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2015.

² Армаш Н. О. До питання розмежування посад державних політичних діячів та державних службовців. *Форум права*. 2012. № 1. С. 45–51.

корупції, проте власне корупційними в сучасному розумінні вони не були. Адже якщо феодал фактично підлягав мало обмеженій владі правителя, а селяни — майже абсолютній владі феодала, це викликало ситуацію, коли при здійсненні влади (законодавчої, виконавчої, судової) уповноважена особа могла карати і милувати за своїм бажанням, брати гроші за судові рішення, необмежено лобювати ті чи інші товари, мати виняткові привілеї тощо. Це було звичайною практикою суспільного життя і про аморальність таких дій переважно не задумувалися.

Пізніше ситуація почала поступово змінюватись, хоча про рівноправність громадян та обґрунтованість управлінських рішень мови не могло бути. Негативні тенденції посилювалися при правлінні російського царя Миколи II, коли він своїм указом (виданим із досить благородними намірами) зобов'язав дворян проходити державну та військову службу (як це було започатковано ще Петром I). Не розуміючи зворотного боку такого сумнівного рішення, він фактично закріпив дворянську та родову монополію на посади і майже позбавив інших громадян доступу до державної служби (особливо керівних посад).

Випадки політичної корупції були переважно поза правовим регулюванням (фактично не каралися, але й не афішувалися, знаходилися на рівні кулуарних домовленостей). Майже такою самою була ситуація в Російській імперії на всіх рівнях — офіційно і неофіційно закріплене нерівне становище підданих, необмежена влада царя, відсутність конституції і органів конституційної юрисдикції призвели до того, що політична корупція стала звичним і загальнопоширеним явищем. Корупційні злочини ніхто не намагався розслідувати, а потерпілі від таких дій самі могли отримати кримінальні звинувачення за «образу імператорської родини».

Після встановлення влади СРСР над Україною політичній корупції було надано безпрецедентний поштовх — закріплення в низці конституційних актів «керівної ролі комуністичної партії» призвело до фактичного «одержавлювання» політичної корупції, адже тепер громадянин міг досягти кар'єрного зростання, особистого добробуту й участі в управлінні державою лише за умови членства або лояльності до комуністичної партії.

Концепція протидії. З огляду на багатий історичний досвід існування корупційних чинників (який становить понад 150 років) та фактично повну відсутність досвіду боротьби з явищами політичної корупції в Україні наша держава зараз перебуває на початковому етапі формування концепції протидії політичній корупції.

Конституція України проголошує важливі в цьому аспекті положення, першим з яких відповідно до її статті 24 є те, що «громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками». Це передбачає відсутність формального закріплення розшарування суспільства.

Згідно зі статтею 36 Конституції України громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних,

культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей. Відповідно до статті 38 Основного Закону держави громадяни користуються рівним правом доступу до державної служби, а також до служби в органах місцевого самоврядування. Вибори при цьому згідно зі статтею 71 Конституції України є вільними і відбуваються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування¹.

Наведені положення, що встановлюють рівний доступ всіх громадян до влади та рівноправність як носіїв влади, так і громадян, становлять найважливішу передумову боротьби з політичною корупцією. Проте наявність такої передумови — абсолютно необхідний, однак недостатній крок для подолання політичної корупції.

Зарубіжний досвід. Політична корупція характерна певною мірою для всіх країн, а зв'язок між матеріальною вигодою та вчиненим діянням не завжди очевидний. Цим питанням (переважно в політологічному аспекті) присвячено досить ґрунтовну статтю А. Тінкова².

Сучасна історія Франції, як і інших країн Західної Європи, свідчить про низку гучних корупційних скандалів у сфері політики. Наприкінці 1980-х — на початку 1990-х років у країні розгорілася серія скандалів з приводу незаконного фінансування політичних партій і передвиборчих кампаній. У результаті деяким політичним лідерам було висунуто обвинувачення. Найвідомішою є справа колишнього президента Ж. Ширака, якого звинувачували в отриманні хабарів і незаконному фінансуванні своєї партії під час перебування на посаді мера Парижа в 1977–1995 роках. Щоправда, ці звинувачення на адресу Ж. Ширака не мали продовження в суді через конституційний імунітет президента. Подібні корупційні скандали, які компрометували не тільки конкретних осіб, а й політичну систему в цілому, змусили французькі правлячі кола докласти істотних зусиль для мінімізації корупційних проявів у досліджуваній сфері. Сучасний правовий антикорупційний механізм Франції спрямований на боротьбу з посадовими злочинами державних чиновників, які приймають політико-адміністративні рішення, а також на протидію незаконній діяльності політичних партій та їх керівників в органах державної влади, що застосовують незаконні методи фінансування й проведення виборчих кампаній. Разом з тим французьке законодавство переважно зосереджує увагу на адміністративних, а не кримінальних заходах покарання. Важливим фактором, що сприяє успіху таких заходів на національному рівні, є активна участь Франції в антикорупційній діяльності Європейського Союзу. Франція ратифікувала усі відомі антикорупційні конвенції Європейського Союзу, а її правоохоронні органи активно співпрацюють із Європолем, Євроюстом, OLAF тощо.

На початку 2000-х років корупція стала серйозною проблемою для демократичного розвитку Словаччини. Це підтверджувалося результатами опитувань

¹ Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

² Тінков А. Л. Особливості протидії політичній корупції в країнах ЄС. *Державне управління: теорія та практика*. 2011. № 2.

громадської думки. Старт рішучим антикорупційним заходам було покладено рішенням уряду про розроблення «Національної програми Словаччини з боротьби з корупцією — 2000». Сьогодні правовий механізм протидії політичній корупції базується на низці антикорупційних правових актів, зокрема таких, як Закон про Особливий Суд й Особливу Прокуратуру (2003 рік); Конституційний закон про захист суспільних інтересів під час виконання службових обов'язків державними чиновниками (2004 рік); нові Кримінальний і Кримінально-процесуальний кодекси (2006 рік); Закон про державних службовців, що охоплює норми й санкції, які застосовуються в разі виявлення дій, пов'язаних зі зловживанням службовим становищем, що тягнуть за собою відставку задіяних у цьому посадових осіб; Кодекс етики державних службовців, що визначає основні принципи поведінки державних чиновників при виконанні ними своїх службових обов'язків.

У Румунії центральний антикорупційний орган із правоохоронними повноваженнями — Національна прокурорська служба з боротьби проти корупції — неодноразово зазнавала критики за небажання розпочинати розслідування справ стосовно високопосадових осіб, викритих у корупції. Той факт, що прокурори не мали необхідної незалежності, щоб розпочати кримінальне переслідування політично впливових осіб, завжди був джерелом серйозної стурбованості громадськості. Зокрема, Національна прокурорська служба з боротьби проти корупції не мала повноважень із розслідування справ проти корупції, якщо злочин був вчинений членом парламенту.

Щоправда, після перетворення цієї служби у Національний антикорупційний директорат у 2006 році процедура відбору і призначення Головного прокурора та слідчих Національного антикорупційного директорату стала прозорішою. На законодавчому рівні було вжито додаткових заходів із посилення незалежності прокурорів (право прокурора оскаржити у Вищій раді суддів незаконне втручання вищого прокурора в хід слідства або у процес прийняття рішення; обмеження права на передачу справи іншому прокуророві).

Тобто, як бачимо, загалом у подоланні політичної корупції Європейський Союз акцентує не стільки на кримінально-правових засобах, скільки на діяльності спеціальних органів у сфері боротьби з корупцією, а також на заходах, які ми назвали б адміністративно-правовими — встановленні широкого кола адміністративних правопорушень у сфері політичної корупції.

Разом з тим у країнах Європейського Союзу діють свої розгалужені механізми протидії політичній корупції. Основний наголос робиться, як уже зазначалося, на використанні національного законодавства, правоохоронних та контролюючих структур, а також на контролі інститутів громадянського суспільства, переважно засобами масової інформації.

Механізми протидії політичній корупції в органах державної влади нових членів Європейського Союзу принципово не відрізняються від загальноєвропейських. Основна відмінність полягає в підходах та мотивації їх застосування.

Перспектива вступу до Європейського Союзу країн Центральної та Східної Європи дала істотний поштовх до вироблення антикорупційних стратегій і антикорупційного законодавства, що базуються на нормах європейського права. Водночас після вступу до Європейського Союзу темпи протидії корупції почали

зменшуватися, що проявляється, зокрема, на прикладі діяльності антикорупційних інституцій деяких країн (Словаччини, Румунії, Словенії), повноваження яких щодо розслідування саме політичної корупції в системі державного управління неодноразово намагалися обмежити парламенти та уряди цих країн.

Кримінальна відповідальність. Кримінальне законодавство не дає визначення політичної корупції, тож встановлення її суті є питанням теорії. За відсутності чіткого механізму прийняття рішень вищими державними органами вони за хабар можуть прийняти нормативний чи індивідуальний акт лобістського характеру, який матиме вплив не лише на заявника, а й на державу або територіальну громаду.

Відсутність конкретних алгоритмів прийняття рішень на вищому державному рівні перш за все пов'язана з багатофакторністю таких рішень, де враховується і суспільна думка, і політичні компроміси, і економічні показники, і міжнародна ситуація тощо. При цьому варто вказати, що в багатьох спірних (сумнівних) політичних рішеннях немає корупційної складової — вони є результатом звичайної управлінської помилки.

Наразі в Україні фактично діє теоретична формула «за політичні рішення — політична відповідальність», тобто йдеться про те, що посадовець, який запламував себе політичною корупцією та управлінською некомпетентністю, більше не може бути обраний чи призначений на посаду і позбавляється політичного майбутнього.

Стаття 368 КК України¹, під дію якої сьогодні підпадає більшість корупційних злочинів, формально серед осіб, які несуть відповідальність за корупційні дії, називає також високопосадовців рівня Президента і міністрів України. Тобто законодавче підґрунтя для притягнення більшості посадових осіб до відповідальності за корупцію нібито наявне, але не за політичну корупцію, оскільки вона не завжди включає пряму матеріальну вигоду для суб'єкта злочину. Сама стаття фактично відсилає до базового законодавства, зокрема у випадку високопосадовців — до Конституції України.

Серед головних недоліків зазначеної статті (крім надмірно ускладненої конструкції, яка суперечить вимогам юридичної техніки) варто назвати об'єднання в одній статті «побутової» та політичної корупції. Важливо те, що очільники партій (на відміну від статті 112 КК України, де керівник політичної партії віднесений до державних та громадських діячів) не віднесені до осіб, які займають особливо відповідальне становище, що є упущенням законодавця.

Штучно ускладнює притягнення до відповідальності, адекватної кримінальному правопорушенню (а велика небезпека для суспільства корупційних правопорушень є безсумнівною), разом із необґрунтовано ускладненими конструкціями відповідної статті КК України також існування корупційних правопорушень у рамках Кодексу України про адміністративні правопорушення². Варто звернути увагу на його главу 15-а «Адміністративні правопорушення, що посягають на здійснення народного волевиявлення та встановлений порядок його забезпечення». Такі

¹ Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

² Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10>.

правопорушення (до речі, конституційні за своєю правовою природою і їм фігурувати б у Кодексі України про конституційні правопорушення) хоч і не передбачають напряду отримання корупційної вигоди, проте визначають відповідальність за зловживання повноваженнями щодо проведення виборів, і така вигода фактично презюмується. Отже, для практичного втілення положень щодо політичної корупції для початку варто було б провести спільну наукову роботу спеціалістів у сферах конституційного, адміністративного та кримінального права.

Наразі для вирішення проблемних питань із правозастосування адміністративних норм про політичну корупцію слід застосовувати механізм верифікації (пізнюлат. *verificatia* — підтвердження; лат. *verus* — істинний, *facio* — роблю). Верифікація розуміється як звернення до відповідних органів (наприклад, до Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Конституційного Суду України тощо) з інформаційним запитом щодо правильності вживаних в актах термінів, правдивості (справедливості) положень цих актів, їх автентичності, існуючих у них юридичних помилок, описок і неточностей тощо. Тому кожен правозастосовний чи правоохоронний орган при застосуванні норми про політичну корупцію — сьогодні чи в майбутньому — повинен вдаватися до її правової верифікації.

Заключні положення. Як бачимо з викладеного, протидія політичній корупції має бути комплексною, не обмежуватись рамками кримінального права. При цьому (особливо щодо корупції політичних партій) необхідними є суттєві зміни до КК України, розроблені спільно фахівцями з кримінального і конституційного права. Незважаючи на те, що Європейський Союз має достатньо напрацьовань у цій сфері, лише імплементації основних механізмів протидії політичній корупції у країнах Європейського Союзу у відповідну практику України недостатньо, адже сьогодні правові механізми Європейського Союзу також багато в чому потребують вдосконалення.

Отже, проблеми політичної корупції потребують широкого обговорення, до якого можуть долучитися представники не тільки юридичних, а й інших гуманітарних дисциплін: політологи, історики, соціологи, психологи та інші. Суспільне зло має бути покаране, а держава — очищена від небезпечної хвороби, що охопила частину парламентаріїв та інших політиків.

Semchuk N. Political corruption as a complex political and legal phenomenon.

The article provides a comprehensive overview of the main provisions on political corruption that cover its various aspects — from the historical genesis to the specific criminal legal measures. This approach to understanding political corruption will provide for a possibility to create a coherent system to counter this phenomenon in the future.

Key words: *political corruption, corruption crimes, corruption offenses, anti-corruption measures.*